

Mrliški sprevodnik.

Bilo je pozno v noč. Sneg je pršil v obraz, v oči, v nosnice. Od časa do časa pala je drobna snežinka za vrat in se raztopila na gorki polti. Svetilke so brlele otožno in zaspano, kot da se bojé gledati v neizmerno praznoto dolge zimske noči. Ljudje so se malone že poizgubili, le tu pa tam je hitel kdo, zakasnivši se kje, tesno zavit naprej, ne oziraje se niti na desno ne na levo.

V zvoniku je odbila ura enajst. Zadnja okna so postajala temna, in čarobno spletene cvetlice na njih so se iskriale mehko kot fosfor v dolgih, trudnih žarkih cestnih svetilk.

Ta čas stopi iz tesne, postranske ulice šibka, sklonjena postava. Bil je možak. Boječe, negotovo stopa po novo naneženem tlaku, od časa do časa postoji kot v težke misli utopljen, ozre se z dolgim pogledom na okoli in stopa zopet naprej. Hodil je nekako tako kot človek, ki čuti pod nogami prvikrat mehke, dragocene, okusno prepletene preproge in se boji pomazati ali poškodovati jih. Za njim so ostajale v snegu plitve nerazločne stopinje, kažoč negotovost in udajajočo se zdvojenost. Po ramenih, po bradi in po klobuku se je naletaval drobní sneženi prah, kojega pa je sever kmalu sam odpihnîl, ali pa v vrtincu zopet nanesel. Mož pa je hodil in hodil. Prekoračil je že obedve veliki cesti, ves trg, šel mimo palač najuglednejših kupcev in dostojanstvenikov, stopal tiho in boječe, kot bi kradel, stopal memo stolnice s kipom žalostne Matere božje, obsevanim od milo zlivajočih se žarkov modre, zibajoče se svetilke, zapustil nato tlakano ulico in krenil po temni, ozki ulici navzgor. Prišel je do zadnje hiše. Tu pričakuje težko bolna žena svojega moža in gladna deca dobrega ateja . . .

Postal je še enkrat. Silni dvom mu muči srce, naj se li vrne, odkjer je prišel, naj se li podá daleč, daleč proč od tu, da ne vidi nikdar več te revne, začrnele hiše s trhlîmi stopnicami, zaduhlimi izbami in tesnim podstrešjem, ali pa naj vstopi in vnovič gleda lakoti in najhujši bedi v lice. Že se je obrnil; stopil par korakov naprej, pet, šest, deset . . ., že je videl zopet svetilke, obkrožene s kolobarom rumenkaste, goste megle . . ., hotel je še naprej, toda vsak korak mu je postajal težji in težji.

Vrnîl se je, privlekel iz spodnje suknje velik, zarjavel ključ, vtaknil ga v duri, zasuknil in vstopil. V temi iskajoč stopnic in tipajoč okolu sebe, plazil se je po stopnicah ob steni navzgor, boječ se vzbuditi najmanjši šum in ropot. Sapo nase pridržujoč in postopajoč ustavi se pred nizkimi vrati. Pazno prisloni uho h ključavnični luknici in posluhne. Vse tiho . . .

„Hvala Bogu . . . Vse spi . . . Ničesar ni čuti . . .“

Oprezno odpre vrata ter vstopi.

„Martin, si ti?“

Martin se stresne.

„Si prinesel denarja?“

„Nič . . . Si kaj boljša? . . .“ zavrne jo grobar, hoteč s tem pogovor drugače zasukniti.

„Ah, kaj jaz? Otroci, otroci, ti gládú mrjó . . . Pomisli, ves dan nekaj koščkov suhega kruha, a oni hočejo . . .“

„Kje naj vzamem . . .?“

„In pravila sem jim ves dan, kako kupuješ v mestu kruha, lepih krilc . . ., da jih jutri prav gotovo dobé . . .“

„Ah kdaj bo tisto jutro! . . . Kadar umró. — Kakšen mráz imate —.“

S tem je bil razgovor končan.

Martin je stopal počasno kot prej proti ognjišču, sklonil se, pobral zadnja drva iz košarice in zanetil ogenj. Zraven peči je primaknil stol in se zamislil . . .

Po sobi je bilo vse v neredu. Majhni, privihani in obrabljeni čevlji so ležali po sredi sobe, pod mizo, ob stenah, krilca so bila istotako na tleh, ali pa so visela zgubana ob posteljnih robovih nizdol. Košarice in kuhinjsko orodje tudi ni bilo na svojem mestu. Ležalo je zmešano in prevrženo po mizi in po stoli, kot bi nedavno iskal in stikal kdo med njim. Poznalo se je, da vlada tukaj beda z železno svojo roko.

Moreča tišina je ležala v ti pozni uri kot težek, dušech zavoj naokoli, stiskala vse in tesnila. O da bi bila še tisočkrat težja, da bi zakrila in odela vse za vedno s svojim plaščem!

Luč pred Marijo se je utrnila, vsplapolala s podvojeno močjo in obžarila resni obraz svete Device.

Grobar se je stresnil.

Ta mráz tam od zunaj in ta tišina tu v sobi . . . In mráz bo jutri in še dolgo, dolgo. Debel sneg bo zapadel, otroci pa bodo stali pri oknu bledi, suhi in gledali ven —, od kod pride atej. — Iztezali bodo ročice, on pa jih ne bode pritisnil na srce. Pahnili jih bode od sebe in šel daleč proč v tuj kraj. Ah smrt, pridi, pridi . . . Kaj jih čaka sicer na svetu? . . . Bodo kot je oča njih, strgani, lačni, suvani, psovani, prerivani in prezirani. Da, da — vsi naj umró, žena, otroci, on sam, vsi, vsi . . . Kdo se briga zanje, kdo se jih usmili, kdo jim daje zaslužka? Ljudje živé zdravi — Bog ne pošlje več smrti med nje.

Preje je bilo to drugače. Sedel je na črnem vozu, v črni obleki, držal vajeti v rokah, in počasi, počasi je šlo v žalnem sprevodu tja k zadnjemu počitku . . .

Zadnja polena so prasketala trdo in rezko, toplota se je polagoma širila, prerivajoč gosti, mrzli zrak in tiho cvileč. Grobar se je utapljaj v lepe spomine, uglabljal se vanje vedno bolj in prišel naposled do stanja, o kojem je težko reči, jeli je še bdenje, jeli je rahel polusen ali kaj drugega.

Hodil je po mestu sem in tja s polno mošnjo trdih srebrnjakov, stopal v prodajalnice pokončno in samozavestno, nasmihal se kupcu, potrepljal ga po rami, namežikaval in tipal med prsti mehko, gorko suknjo.

„Tega ne, dajte boljšega, volnejšega. To je za moj okus preraskavo, a za ženo in deco preslabo. Saj veste, zunaj je zima, zima. Komu se ne zdi dobro, če hodi v takem mrazu toplo opravljen po mestu, da ga ni potreba ni zebsti, ni sram biti pred drugimi. Samó če more —.“

„Seveda, seveda, Martin. To je dobro in premišljeno. Kakoršnega hočete? Rjavca? Črniča? Morebiti sivca?“

„Prinesite mi sivca, na vnansjo stran nekaj kosmatinastega. Tako se mi zdi pravo, ták je za moj okus. Tudi druge vidim največ tako oblečene.“

„Takoj se vam ustreže, kakor hočete.“

In Martin je izbral zasé in za sinka Mihaela sivo sukno, na vnansjo stran s kosmatinicami, za Lucijico in za ženo pa črnikasto volnenico in dve mehki, topli ogrinjalki.

„Da nas ne bo zeblo, veste vi . . .“

„Prav, prav, Martin. Oglasite se kmalu še kaj.“

„Če Bog dá zdravje in srečo, zakaj ne, in če bo vaše blago kaj prida gredo in bo trpežno —.“

„Brez skrbi, striček, ne bojte se —.“

Na tak način je kupoval Martin in se poslavljaj pri kupcih. Pa kakó bi ne? Saj je imel posla in opravila čez glavo. Komaj je prišel domov, že se odpró vrata in „Alo, Martin, hitro, hitro, zopet mrlič . . .“

„Kateri? Kakšen je?“ ponavljaj je in popraševal grobar odpravljaje se z doma. „Kupec? Doktor? Kanonik? Baron? Kak drug dostojanstvenik? . . .“

„Premola, c. kr. svétnik, oni, ki je posedal sredi mesta štirinadstropno palačo z visokimi okni; ki je hodil po mestu z zlatim ovratnikom in srebrnimi zvezdami, črnim triogelnikom z zlatimi obronki in žametnim perjem . . .“

„Ah, tako? Res? Kako je umrl?“

„Nanagloma je izdihnil. Obedoval je, padel s stola in bil mrlič —.“

„Ts, ts . . . Bog nas obvaruj nagle, neprevidene smrti —.“

In grobar Martin je odšel, priskrbel vse potrebno, vodil na visokem sedežu črn, pozlačen voz z dragoceno, težko bronasto rakvijo, za njim pa je šla kopa žalujočih ostalih počasi in ihté, še za njo dolga, nedogledna vrsta pogrebcev, dobrih prijateljev ali znancev rajnika . . .

Takó je vozil Gabra, pri katerem je kupoval sukno, sodnika Krabla, doktorja Vremca i. t. d. i. t. d. . . .

* * *

Pred sobo se začujejo koraki. Nekdo hlastno potrka in vstopi. Bil je zdravnik Vremec.

„Moj Bog, kaj mrličí vstajajo? . . . Kaj ga nisem že pokopal? Kaj ni umrl lansko jesen? . . . Vsem je znal pomagati, le sebi ne, takó se je takrat govorilo . . .“

„Le nič se ne čudite, Martin. Vem, da niste bolni. Toda v nevarnosti ste —.“

Rekši privleče iz žepa steklenko z rumeno, bliščečo tekočino.

„Tu imate, Martin. Poškropite si s to stvarjo stanovanje in obleko, kadarkoli pojedete zdoma. Drugače ni več varno; kajti bolezen, ki razsaja zdaj med ljudmi, je nalezljiva in smrtonosna. Kuga se ji pravi.“

„Kuga!...“ zakriči grobar, „kuga...“

„Le ne bojte se. Vi se obvarujete gotovo pred njo, če se boste ravnali vestno in natančno po mojih navodilih. Tu pa imate polovico nagrade za trud, ki vas čaka, drugo polovico dobite še.“

In zdravnik Vremec položi predenj mošnjiček svetlih rumenjakov, potreplje ga po rami in se posloví.

* * *

Zdaj šele se je pričelo. Noč in dan je vozil in služil lep denar. Ljudje niso in niso hoteli nehati mreti. Mrli so kupoma in kamenje je škripalo in drobilo se pod težo mrtvih trupel... Martin pa je le še vozil in vozil. — Del si je na stran že precejšnjo svoto, oblačil ženo in otroka uprav po gosposki, kupil jim sladčic in oblek z mačicami in se smehljaj zadovoljno.

„Vidiš, sinko, Bog ti ponuja srečo in priliko. — Drži se je, da postaneš enkrat velika glava.“

In ti Lucijica, bodi lepo pridkana. Uči se, da ti pojde boljše, kot je šlo atu in mamici...

Ti pa, žena, skrbi za nju in pazi ju kot punčico v svojem očesu, da se ne pokvarita. Saj veš, jaz ju ne morem imeti vedno pred očmi.“

Tako je minilo dolgo časa. Nalagali so mu brez prestanka, in on je ponavljal brez prestanka isti pot.

Bilo je v mraku. Veliki, črni voz je stal v tesni, mračni ulici pred začrnelo hišo.

Molčé so mu nalagali nanj tri krste: eno veliko, vrh nje dve mali. Bilo je vse tako mrtvaško tiho... Nobena sveča ni gorela, noben duhovnik ni opravljal zraven molitev... Le zdaj pa zdaj se je začul votel ropot, ko so polagali krste eno vrh druge...

Strt, obupan, uničen je sedel Martin na svojem sedežu, molil, stiskal pesti in plakal kot dete.

„... dajte mi jih nazaj... Vse drugo mi poberite, vzemite denar, obleko, zadnjo skorjo kruha, le ženo in otroka mi dajte nazaj... Kaj mi vse drugo!...“

Voz se je bližal pokopališču. Zvon je zapel resno in globoko.

„Kaj, zvonjenje? Kako to, da zvonijo? Saj so vendar že zdavnej prenehali z zvonjenjem. Nikomur ni več zvonilo, tudi najbogatejšemu ne...“

Grobar posluhne še bolj. Res, zvonilo je težko, svečano...

Martin se je začudil in vznemiril. Zazeblo ga je prav do možgan. —

„Moj Bog, to vendar ni zvonjenje mrtvaških zvonov! Oni pojó tanjše in tožnejše. — To je... to je... Kaj je to?“

Grobar se je vščeni v stegno in jel mencati oči. Nekaj, kot tenka megla mu je padlo raz njih in uvidel je, da sedi na umazani, javorni klopici, kamor je sedel, ko je netil ogenj...

V stolici pa je zvonilo dan in rezki glas zvona ga je predramil iz globoke duševne utrujenosti.

„Varan? ... Varan? ... Res sem varan? — Jeli je mogoče? ...“

Kot blisk skoči pokonci in hiti odrvenelih nog k postelji žene in otrok. V resnici. Še so ležali mirno in tiho.

Rahlo se skloni grobar nad nje in posluša. Gorki dih mu je zavel v obraz ...

„O Bog, bodi zahvaljen stokrat, tisočkrat, ti dobri, veliki Bog! Skazal si mi v sanjah bogastvo in poleg njega mrtvo družino. Ohrani drugim bogastvo, meni pa mojo ljubo družinico! Življenje so mi deca in žena, neizcrpen zaklad pa ste ti dve žuljavi roki ...“

Debele solze se mu ulijó po obrazu in kapajo vroče druga za drugo po ženi in detkih. Mali Mihael se je obrnil pri tem v postelji na drugo stran in sopel dalje redno in tiho.

Zunaj pa je bilo še vedno temà, debeli kosmiči so se lovili in objemali drug drugega v mrzlosvežem jutranjem zraku in padali bratcem v mehko naročje počasi in polagoma.

Ivan.

Tako sama.

I.

To ni nič! Tako ne more več biti. Domu mora nazaj iz Amerike, sama ne morem več.“

Tako je tarnala Golobica sv. Treh Kraljev večer.

„Zdaj pa še to! Kropiti bo treba in pokaditi in napraviti križce. Sama ne morem vsega. Ali naj grem koga prosit, da mi pomaga? Nič ne! Smejali bi se mi; ves mesec bi se govorilo: Golobica mora najemati še celo za kropljenje in kajenje, mož pa se potika po Ameriki, dasi mu ni taka sila.

In zopet je sedla k peči in se zamislila.

„Kaj čem, kar sama bom. Najprej pokropim, potem pa še pokadim in naredim križce na oknih in vratih.“ Tako je tarnala in ugibala.

No, saj bogvekej tudi ni bilo pokropiti in pokaditi pri Golobovih. Hišica je bila, pod njo na eni strani klet, na drugi hlevec za eno samo kravico, in v hlevcu tudi nekaj svinjaka. Razen hiše so imeli tudi skednjiček, in ob njegovem koncu se je naslanjal en sam stavek kozelca. Bilo je pa tudi dovolj shrambe za tako majhno kmetijčico, kakršna je bila Golobova.

To posestvece so Golobova mati posebej pokropili in posebej pokadili in zaznamovali s križci, pa silno natančno. Obhodili so obojno poslopje, stopil v skedenj, v hlev, pokropili in pokadili še posebej svinjak, klet, podstrežje in puhnili so še celo trikrat v peč duhtečega dima z ostarele ponvice.